



A 201 VALLE OG HYLESTAD KIRKER

Konserveringsbehandling av fire malerier

Karen Mengshoel, Christina Spaarschuh, Ingvild Vestvik





Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU)

Storgata 2, Postboks 736 Sentrum, 0105 Oslo

Telefon: 23 35 50 00

www.niku.no

| | | |
|--|--|--------------------------------|
| Tittel A 201 Valle og Hylestad kirker Konserveringsbehandling av fire malerier | Rapporttype/nummer NIKU Oppdragsrapport 123/2019 | Publiseringsdato 05.12.2019 |
| | Prosjektnummer 1021472 | Oppdragstidspunkt 2019 |
| | Forsidebilde Utsnitt av Maria med Jesusbarnet. Foto: NIKU | |
| Forfatter(e) Karen Mengshoel, Christina Spaarschuh, Ingvild Vestvik | Sider 26 | Tilgjengelighet Åpen |
| | Avdeling Konservering | |

| |
|--|
| Prosjektleder Christina Spaarschuh |
| Prosjektmedarbeider(e) Karen Mengshoel, Christina Spaarschuh, Ingvild Vestvik |
| Kvalitetssikrer Ellen Hole |

| |
|--|
| Oppdragsgiver(e) Valle og Hylestad sokneråd |
|--|

| |
|---|
| <p>Sammendrag</p> <p>Denne rapporten omhandler fire malerier som ble behandlet ved NIKUS konserveringsatelier i 2019. De fire maleriene er Nedtagelsen og Maria med Jesusbarnet fra Hylestad kirke, og videre et presteportrett og skriftepitafium fra Valle kirke.</p> |
|---|

| |
|---|
| Emneord Kirkekunst, kirkeinventar, lerretsmaleri, panelmaleri, skriftepitafium |
|---|

Avdelingsleder

Ellen Hole

Innholdsfortegnelse

| | | |
|-------|--|----|
| 1 | Nedtagelsen..... | 7 |
| 1.1 | Tidligere behandlinger..... | 7 |
| 1.2 | Tilstand | 8 |
| 1.3 | Utført behandling | 10 |
| 1.3.1 | Planering, kantdublring og reparasjon av rifter og hull..... | 10 |
| 1.3.2 | Rensing av overflaten og fjerning av ferniss..... | 10 |
| 1.3.3 | Fernisering | 11 |
| 1.3.4 | Kitting og retusjering | 11 |
| 1.3.5 | Montering..... | 13 |
| 2 | Maria med Jesusbarnet | 14 |
| 2.1 | Beskrivelse | 14 |
| 2.2 | Tidligere behandlinger og tilstand..... | 14 |
| 2.3 | Utført behandling | 14 |
| 2.3.1 | Konsolidering..... | 14 |
| 2.3.2 | Rensing | 15 |
| 2.3.3 | Visuell reintegrering | 15 |
| 2.3.4 | Montering..... | 16 |
| 3 | Presteportrett..... | 17 |
| 3.1 | Beskrivelse | 17 |
| 3.2 | Tidligere behandlinger og tilstand..... | 17 |
| 3.3 | Utført behandling | 18 |
| 3.3.1 | Konsolidering..... | 18 |
| 3.3.2 | Rensing | 18 |
| 3.3.3 | Visuell reintegrering | 18 |
| 4 | Skriftepitafium..... | 20 |
| 4.1 | Beskrivelse..... | 20 |
| 4.2 | Tidligere behandlinger og tilstand..... | 20 |
| 4.3 | Utført behandling | 21 |
| 4.3.1 | Rensing | 21 |
| 4.3.2 | Visuell reintegrering | 21 |
| 4.3.3 | Montering..... | 21 |
| 5 | Materialliste | 22 |
| 5.1 | Nedtagelsen..... | 22 |
| 5.2 | Maria med Jesusbarnet | 22 |
| 5.3 | Presteportrett..... | 23 |
| 5.4 | Skriftepitafium..... | 24 |

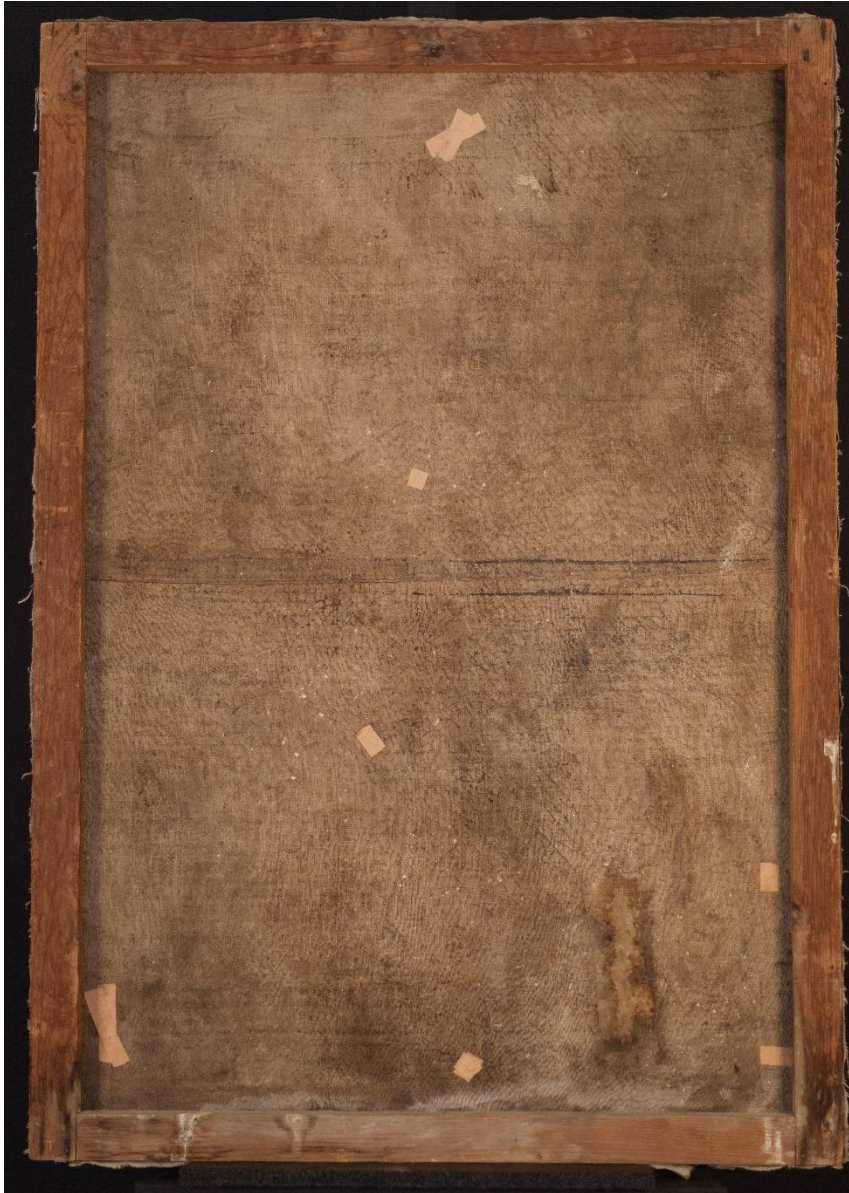
1 Nedtagelsen

1.1 Tidligere behandlinger

Ut fra en visuell undersøkelse ser det ut til at den tidligere restaureringen ble utført da maleriet ble gitt til kirken rundt 1939, i anledning kirkens 100-årsjubileum. Maleriet kan ha fått sin nåværende ramme på samme tidspunkt.



Figur 1. Helopptak av maleriet Nedtagelsen fra Hylestad kirke, før behandling i 2019 og uten pynteramme



Figur 2. Helopptak av maleriet Nedtagelsen, bakside, før behandling i 2019.

1.2 Tilstand

Maleriet var spikret til blindrammen med jernstifter som var til dels gjennomkorroderte, og disse hadde svekket lerretet i områder langs oppspenningskanten. Blindrammen var laget av fire enkle planker sammenføyd med not og fjær i hjørnene. Blindrammen kunne ikke kiles, og hadde ikke kors eller annen forsterkning i midten (figur 2).

Ved en tidligere behandling var det utført flere lerretsreparasjoner; en lerretsreparasjon med lengde på 20 cm sees i maleriets nedre venstre hjørne (figur 5). I tillegg var det tidligere benyttet plaster for å tette syv hull i lerretet. Noen av de strukturelle reparasjonene var svært stive (figur 2, 3, 4). Blant annet var området rundt den største riften limdrenket, stivt og bulkete mot sårkantene (figur 4 og 6). Det var fugleskitt på baksiden av lerretet.



Figur 3. Detalj bakside, rift i nedre høyre hjørne før behandling i 2019.



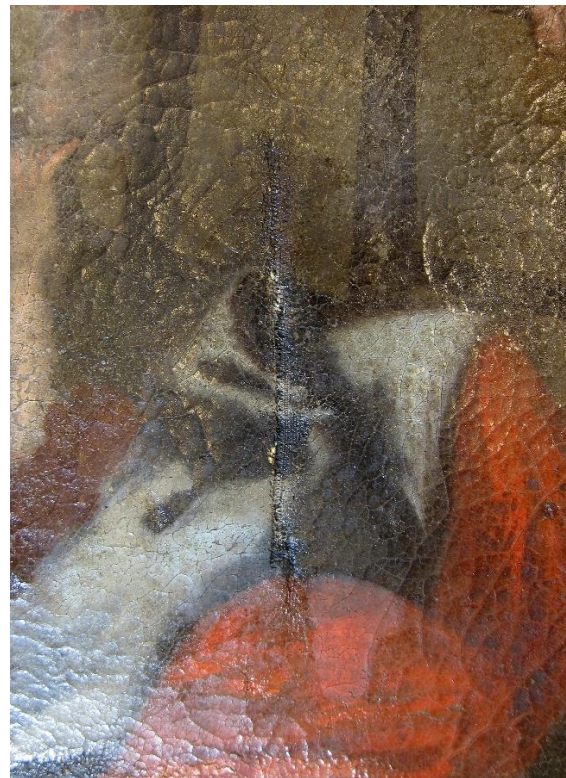
Figur 4. Detalj bakside, lappet rift før behandling i 2019. Lappen er limdrenket.

Maleriet hadde malingsutfall flere steder der grunderingen er synlig, mens malingen ellers ikke var løs men virket stabil. Flere av de eldre skadene hadde blitt retusjert ved en tidligere behandling. Retusjer av skader var utført langt utover skadenes kanter og over krakeleringer.

Maleriet er ved en tidligere behandling blitt rensset og påført en ny ferniss. Dette var synlig ved at flere farger i maleriet var svekket (grunnet overrensing) og den nye fernissen hadde sunket gjennom malingens krakeleringer og var synlig på lerretets bakside. Fernissen var ujevnt påført og mørkebrune rester av en eldre ferniss eller annen overflatebehandling hadde lagt seg i lerretets små ujevnheter. Maleriet hadde fugleskitt også på framsiden.



Figur 5. Detalj i nedre høyre hjørne, riftskade før behandling i 2019.



Figur 6. Detalj forside, viser en tidligere behandling av rift (lappet og retusjert).

1.3 Utført behandling

Maleriet ble tatt av blindrammen for å få tilgang til baksiden og reparere riften i nedre høyre hjørne, samt andre mindre hull og rifter under blinddrammens labanker.

1.3.1 Planering, kantdublering og reparasjon av rifter og hull

Gamle plastre på baksiden over rifter og hull hadde lite vedheft til lerretet og ble fjernet. En lerretslapp over en retusjert rift i område nede på maleriet ble også fjernet for å kunne planere og utbedre skaden på en bedre måte enn det var gjort tidligere. Største delen av lappen kunne lett løsnes fra lerretet, og resterende materiale ble fjernet med skalpell. Lerretet rundt rifter og hull som var behandlet ved en tidligere restaurering var limdrenket, stivt og bulkete mot sårkantene. Maleriets kanter, rifter og hull ble lagt i press med litt fuktighet for å minske bulker og deformasjoner.

Ettersom maleriets oppspenningskanter hadde mange hull og lerretet var nedbrutt, var det nødvendig å forsterke kantene før maleriet kunne spennes opp på en ny blindramme. Til forsterkning av kantene ble det limt på remser av et lerret med lignende lerretskvalitet som maleriet. For å feste denne kantdubleringen ble det brukt en tynn syntetisk termoplastisk limfolie (figur 7).

Alle rifter og hull ble så reparert med lapper av tynt syntetisk ikke-vevet tekstil. For å lime lappene på maleriets bakside, ble det brukt den samme typen termoplastisk limfolie som ved kantforsterkningen (Fig 7 og 8).



Figur 7. Helopptak av bakside til maleriet *Nedtagelsen* etter planering, reparasjon av rifter og kantdublering.



Figur 8. Detalj av baksiden som viser en av lappene og kantforsterkningen.

1.3.2 Rensing av overflaten og fjerning av ferniss

Det ble gjort forsøk på å rense overflaten med vandige rensemidler, men dette viste ingen synlig forskjell. Derfor ble det utført flere tester til fjerning av den misfargete fernissen. Testene viste at rensing med løsemiddelblanding etanol/toluen 2:1 og 1:1 ga et godt rensesresultat i de fleste områder. I noen områder ble det imidlertid liggende brune rester av en eldre ferniss eller annen overflatebehandling i fordypninger. Fjerning av ferniss ble likevel vurdert til å gi et godt resultat, og den øverste fernissen derfor fjernet (figur 9 og 10). Det viste seg også at maleriet hadde mange retusjer fra en tidligere behandling. Disse løste seg også under rensingen med løsemiddelblandingen. I noen områder ble fernissen derfor kun delvis fjernet for å unngå at velutførte retusjer løsnet, da det var ønskelig å ivareta disse.



Figur 9. Detalj under fjerning av ferniss. I området over Kristi hode er fernissen fjernet.



Figur 10. Detalj under fjerning av ferniss. Den lyse bakgrunnsfargen øverst i maleriet samt gevant på figuren som senker Kristus ned fra korset.

1.3.3 Fernisering

Maleriet ble fernissert med en 20% dammarferniss i white spirit, Shellsol A og etanol (se materialliste), påført med pensel. Enkelte *blanchede*¹ områder lot seg ikke mette like lett, og disse områdene ble bearbeidet ytterligere med pensel og ekstra ferniss. Glansen ble allikevel noe ujevn på grunn av den sterkt skadede overflaten.

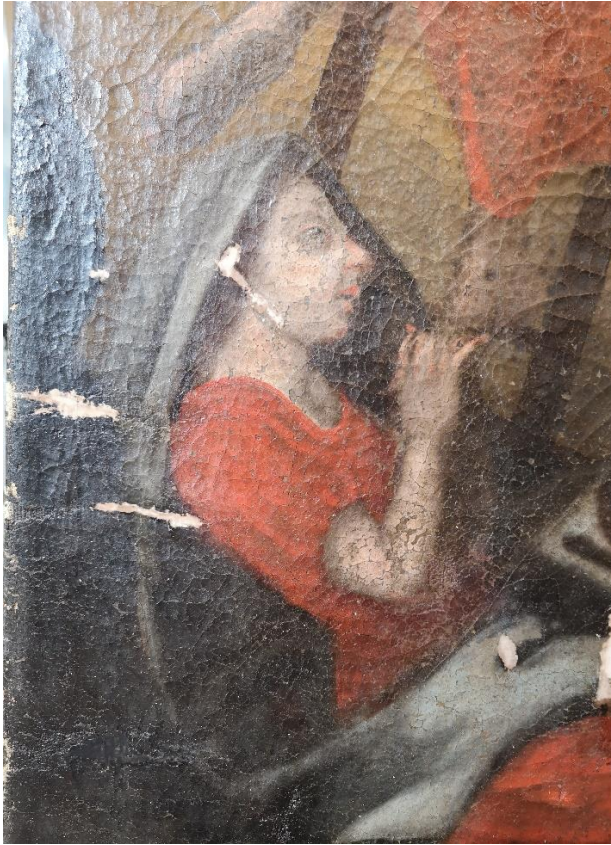
1.3.4 Kitting og retusjering

Store tap ble kittet med Modostuc mens mindre tap ble stående ukittet. Kittet ble tilsatt løspigment for å gi det en mørkere og varmere tone lik grunderingen, og på denne måte lette retusjeringen. Kittingene ble jevnet med skalpell og de fikk et lag dammarferniss for å forsegle kittet og hindre at retusjene ble altfor matte.

Gamblin conservation colours ble valgt som retusjeringsmedium på grunn av materialenes stabilitet og håndteringsegenskaper. Retusjene ble påført med spisspensel. Store tap ble reintegrert. Det samme ble gjort enkelte steder der malingen hadde skallet av og grunderingen lå eksponert, som i de røde og blå områdene i figurenes klær.

I områder med *blanching* som ikke lot seg mette med ferniss ble det lagt en tynn, brun lasur for å dempe overgangene slik at områdene føyde seg inn i helheten.

¹ *Blanching* skyldes mikrokracleringer i fernissen og dette gjør den mer opak, nærmest hvit.



Figur 11. Detalj etter fernisering og kitting, før retusjering.



Figur 12. Område der malingen har skallet av og grunderingen er synlig. Slike tap ble retusjert, men ikke kittet.



Figur 13. Område der malingen har skallet av og grunderingen ligger eksponert. Før retusjering.



Figur 14. Nedtagelsen etter fernisering og kitting, før retusjering.

1.3.5 Montering

Maleriet ble montert tilbake i pynterammen med fjærblekk slik at blindrammen og pynterammen skal kunne bevege seg ved klimatiske endringer. Blindrammen ble påmontert beslag og vaier for opphenging. Beslagene ble festet til blindrammen fordi pynterammen var relativt spinkel for å skulle bære hele vekten alene. I tillegg stakk blindrammen så langt ut bak pynterammen at opphenget ville belaste både dubleringslerretet og blindrammen om den var festet til pynterammen, ettersom vaieren da ville strekt seg over blindrammekantene og belastet disse.



Figur 15. Nedtagelsen etter ferdig retusjering og montering.



Figur 16. Bakside etter behandling.

2 Maria med Jesusbarnet

2.1 Beskrivelse

Maleriet av Maria med Jesusbarnet er malt på lerret som igjen er montert på en treplate. Det er også montert et lerret på baksiden av treplaten slik at bildet oppfattes som et lerretsmaleri også fra baksiden. Observasjoner av maleteknikk tilsier at det er benyttet olje som bindemiddel.

Pynterammen er utskåret og forgyllt over en hvit grundering og lys oransje bolus.



Figur 17. Maria med Jesusbarnet før behandling.

2.2 Tidligere behandlinger og tilstand

Både blindrammen og pynterammen har vært angrepet av treborende insekter, noe som har resultert i mange hull i treverket og en stedvis svekket struktur, spesielt på pynterammen. I ornamentikken på framsiden av pynterammen var det flere mindre avskallinger og større tap i gipsstrukturen, det var også mulig å se at rammen har vært retusjert tidligere. Store deler av den originale forgyllingen er dekket av en mørk patina.

Maleriet er blitt overenset ved en tidligere behandling og dette har ført til tap av originale farger og en nokså nedslitt overflate. Trolig er dette noe av årsaken til de mange retusjene som finnes på overflaten, under fernissen. Retusjene fremstod som misfargede og forstyrret den visuelle opplevelsen av maleriet (figur 19).

2.3 Utført behandling

2.3.1 Konsolidering

Pynterammen ble konsolidert med Lascaux medium for konsolidering (LMK) for å stabilisere ornamentikken i områder hvor denne var løs. Det var ingen oppskallinger eller løs maling på selve maleriet.

2.3.2 Rensing

Pynterammen og maleriets bakside ble renset for smuss med sotsvamp, mens det på framsiden av ramme og maleri ble benyttet polyuretan svamper.

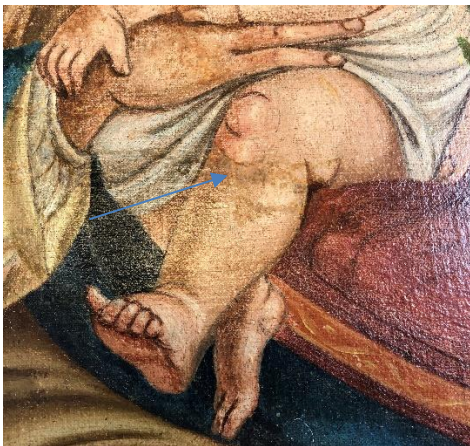
2.3.3 Visuell reintegrering

De største tapene på pynterammen er kittet opp og rekonstruert ved bruk av Modostuck tilsatt tørrpigment og noe akrylfarge for å tilpasse kittets farge til rammens bolus. Tilsvarende dekor som i omkringliggende områder ble gjenskapt i kittingene (figur 18) og disse deretter forgylt ved bruk av gullgrunn og bladgull. For å oppnå en tilsvarende patina som på de originale områdene ble store deler av bladgullet retusjert med akrylfarger. Det ble benyttet et lag Gamblin conservation colours som et første lag over gullet for å oppnå bedre heft for akrylfargene.



Figur 18.
Rekonstruksjon av tapt ornamentikk.

Det ble ikke ansett som nødvendig å rense maleriet for ferniss. Løsningen for å justere de misfargede retusjene, som ligger under fernissen, ble da å retusjere på nytt over de gamle. Dette var en utfordrende jobb ettersom retusjene allerede var mørkere og mer dekkende enn de omkringliggende slitte originale fargeområdene. Denne tilnærmingen ble likevel valgt da den er mere lokal og mindre inngripende, og gjorde det mulig å unngå å rense hele maleriet som ellers ikke hadde behov for en rensebehandling. Resultatet fungerte tilfredsstillende. De misfargede retusjene ble tonet ned ved bruk av Gamblin conservation colours iblandet noe galdehyd-harpiks for justering av glans.



Figur 19. Eksempler på misfargede retusjer.

2.3.4 Montering

Maleriet ble montert tilbake i pynterammen med fjærblekk slik at blindrammen og pynterammen har mulighet til å bevege seg ved klimatiske endringer. Pynterammen ble påmontert beslag og vaier for opphenging.



Figur 20. Maria med Jesusbarnet etter behandling.

3 Presteportrett

3.1 Beskrivelse

Maleriet forestiller en prest i trekvart profil, og er utført på panel i ovalt format (høyde: 32,2 cm, bredde: 26,5 cm). Dateringen og maleteknikken tilsier at olje er benyttet som bindemiddel, men malingen viser seg sårbar for løsemidler. Bindemiddelanalyse er ikke utført.

Pynterammen er profilert, malt sort, og med forgylte elementer.



Figur 21. Presteportrett før behandling.

3.2 Tidligere behandlinger og tilstand



Figur 22. Mørkt oljelignende lag er synlig på overflaten. Oppskallinger i malingen og fibre som sitter fast i det klebrige materialet.

Maleriet må ha vært påført et medium som i dag fremstår som klebrig, mørkt og oljelignende, og som er løselig i de fleste løsemidler. Dette mediet ligger nedi avskallinger og en del fibre har festet seg i dette sekundære materialet.

Maleriet har små og store avskallinger, men lite løs maling fordi det sekundære materialet limer alt sammen og holder det på plass. En større avskalling på venstre side er retusjert. Overmaling og retusjer er lett løselige.

Pynterammen er trolig satt inn med det samme materialet som på maleriet, og har også her vært klebrig nok til å holde på store mengder fibre fra bomull eller klut.

3.3 Utført behandling

3.3.1 Konsolidering

Der malingen var løs ble den konsolidert med Lascaux medium for konsolidering (LMK), og lagt ned med varmeskje. Maleriet hadde flere områder med oppskallinger som ble holdt på plass av det klebrige sekundære materialet, og i disse områdene ble bruk av konsolideringsmiddel ikke ansett som nødvendig, siden det klebrige materialet har trengt inn under malingen.

3.3.2 Rensing

Det sekundære oljemediet ble fjernet fra overflaten med isopropanol. Flere steder er maleriet overmalt og denne overmalingen var lett løselig i alle løsemidlene som ble benyttet til renssetester. Derfor ble dette mørke laget fjernet med svært lett hånd slik at de største ujevnheter og fiberrestene ble borte, men uten å fjerne overmaling. Flere steder, bl. a. i ansiktet, var det vanskelig å fjerne kun det mørke laget uten å forstyrre grunderingen som også viste seg å være svært sensitiv. For å unngå overrensing, ble en del mørke ujevnheter korrigeret i etterkant ved retusjering.

3.3.3 Visuell reintegring

Retusjering ble utført i Maimeri tynnet med white spirit. Utfall ble kittet med Modostuc og isolert med Paraloid B72 for å unngå at retusjene ble altfor matte (figur 24).

Den manglende delen av pynterammen ble komplettert med balsatre (figur 23). Reparasjonen ble kittet med Modostuc og retusjert med Maimeri.



Figur 23. Manglende del i rammen ble felt inn med balsatre.



Figur 24. Skader ble kittet med Modostuc før retusjering.



Figur 25. Presteportrett etter behandling.



4 Skriftepitafium

4.1 Beskrivelse

Skriftfeltet er malt på panel skjøtt sammen av tre bord. Malingen er lagt rett på panelet uten synlig grundering. Bakgrunnsfargen er en varm transparent grå. Skriften er i svart maling:

Her uden for under den store Steen hvile de jordiske levninger av trende Dreng Børn alle Sønner av Sogne-Presten til Valle Præstegjeld Hr Rejero Bergsersen Giellebøl og hans Hustrue Marie Elisabeht Stahl neml: den første med Navn Berger som er fød den 22de April: Aar 1774 og död den 4de Maji samme Aar, den anden ogsaa med Navn Berger fød den 11te Mart Aar: 1776 og död den 23de November Aar 1779 og den tredie med Navn Andreas fød den 10de Jan: Aar: 1779 og död den 30te ejusd same Aar.

Ramtreet har signatur A. B. S.



Figur 26. Skriftepitafium før behandling.

4.2 Tidligere behandlinger og tilstand

Treverket er sunt og i god stand. Malingslaget er tynt og har god vedheft til underlaget selv om panelet ikke er grundert før malingen ble påført. Kvister i treverket har ikke vært isolert tilstrekkelig, slik at kvae har sivet ut og lagt seg mellom treet og malingslaget. Dette er synlig som skjæmmende gulbrune striper. Det ser videre ikke ut til å være noen ferniss på overflaten. En tidligere montering har etterlatt seg fire hull i ramtrærne.

4.3 Utført behandling

Skrifttavlen er sjekket for løs maling uten at det er funnet noe som må festes.

4.3.1 Rensing

Overflater er renses med tørr rensesvamp i polyuretan.

4.3.2 Visuell reintegrering

Retusjering av områder med kvae er utført i gouache.

Hull etter skruer i ramtrærne er fylt med balsatre, kittet og retusjert. Kvaen fra kvistene er ikke forsøkt fjernet, bare retusjert, ettersom den ligger delvis under original maling. Videre er det sannsynlig at kvistene kan fortsette å blø, siden de ikke ble isolert før den originale malingen ble utført. Retusjer er lagt i laserende streker og teksten er videre komplettert i sort.

4.3.3 Montering

Maleriet fikk en ny montering med beslag (forniklede D-ringer) festet til det øvre horisontale rammeelementet, slik at ringene ligger over rammekanten. På denne måten vil den tunge skrifttavla ligge stabilt inntil veggen.



Figur 27. Skriftepitafium etter behandling.

5 Materialliste

5.1 Nedtagelsen

| Tiltak | Metode | Materialer, handelsnavn | Materialer, kjemisk sammensetning | Område anvendt |
|---|--|--|---|--|
| Reparasjon av rifter og hull i lerretet | | Holytex 34g/m Beva folie, 25μ | | I områder med rifter og hull |
| Kantdublering | | Linlerret i linbinding Beva folie, 25 μ | Vevd med 12x12 tråder (Kette x Schuss) | På hele kanten |
| Rensing | Tørr-rensing med støvsuger og pensel | | | Baksiden |
| Retusjering | Påført med spisspensel, tynnet i isopropanol | Gamblin Conservation Colors Isopropanol | Gamblin: Laropal A-81 og lysekte pigmenter Isopropanol: $\text{CH}_3\text{CH}(\text{OH})\text{CH}_3$ | I skadeområder (se avsnitt om retusjering) |
| Fernisering | Påført med pensel | 20% Dammarferniss | 200 g dammar 560 g whitespirit 160 g Shellsol A 80 g etanol | Hele overflaten |
| Montering | | Fjærblekk Vaier Beslag | | |

5.2 Maria med Jesusbarnet

| Tiltak | Metode | Materialer, handelsnavn | Materialer, kjemisk sammensetning | Område anvendt |
|---------------------------|----------------------------|----------------------------------|---|---|
| Konsolidering | Lim påført med spisspensel | Lascaux medium for konsolidering | Finfordelt vannrik akryl-kopolymer dispersjon | På pynterammen, områder med løs ornamentikk og oppskallinger. |
| Rensing av overflatesmuss | Tørr rens med rensesvamp | Svamper | Polyuretan (framside) og vulkanisert naturgummi (bakside) | Forside og bakside maleri og pynteramme |

| | | | | |
|---|--|---|---|--------------------------------------|
| Kitting og komplettering av rammen | Påført med spatel, dekor formet med fuktig bomullspinne og pusset med smergelpapir | Modostuck iblandet tørrpigment og Golden akrylfarge | Tørrpigmentet mørk oker og akrylfarge <i>transparent gul jernoksid</i> | På pynterammen, områder med tap. |
| Forgylling | Gullgrunn påført med pensel og bladgull med gullegger | Gullgrunn fra Charbonell Bladgull | | Rekonstruerte områder på pynterammen |
| Patineringsrammen | Påført med pensel | Gouache fra Winsor & Newton | | Påført over bladgull på pynterammen |
| Retusjering | Påført med spisspensel, tynnet i isopropanol | Gamblin Conservation Colors Isopropanol | Laropal A-81 og lysekte pigmenter, iblandet noe galdehyde-harpiks Isopropanol: $\text{CH}_3\text{CH}(\text{OH})\text{CH}_3$ | Over misfargede retusjer på maleriet |
| Montering | | Fjærblekk Vaier Beslag | | |

5.3 Presteportrett

| Tiltak | Metode | Materialer, handelsnavn | Materialer, kjemisk sammensetning | Område anvendt |
|-------------------------------|--|--|--|--|
| Komplettering av ramme | Balsatre skåret til med skalpell for å erstatte manglende del av pynteramme. Limt på plass med trelim. | Cascol trelim | Balsatre Cascol trelim: propan-1,2-diol | Manglende område i profil på pynteramme |
| Fjerning av ferniss | Lett rens med bomull på pinne | Isopropanol Etanol | Isopropanol: $\text{CH}_3\text{CH}(\text{OH})\text{CH}_3$ etanol: $\text{C}_2\text{H}_5\text{OH}$ | Hele maleriets overflate |
| Retusjering | Retusjering utført med mårhårspensel | Restauro fra Maimeri tynnet med white spirit | Restaurofarger: diverse pigmenter med mastiks som bindemiddel. Isopropanol: $\text{CH}_3\text{CH}(\text{OH})\text{CH}_3$ | I områder med malingstap, samt på enkelte mørke flekker som ikke lot seg fjerne uten samtidig å skade original maling. |
| Kitting | Påført med spatel, jevnet med skalpell | Modostuc | | Områder med tap på maleriets overflate |
| Ferniss | Påført med pensel | Dammar 15% i white spirit og etanol | | Maleriets overflate |

| | | | | |
|----------------------|--|----------------------------------|---|--|
| Konsolidering | Lim påført med spisspensel, lagt ned med varmeskje | Lascaux medium for konsolidering | Finfordelt vannrik akryl-kopolymer dispersjon | Områder med løs maling, primært på pynterammen |
|----------------------|--|----------------------------------|---|--|

5.4 Skriftepitafium

| Tiltak | Metode | Materialer, handelsnavn | Materialer, kjemisk sammensetning | Område anvendt |
|----------------------------------|----------------------------|-------------------------|------------------------------------|--|
| Rensing av overflatesmuss | Tørr rens med rensesvamp | | Polyuretan svamp | Forside og bakside |
| Komplettering av ramme | Fylle hull med balsatre | | Balsatre | I hull i pynteramme |
| Kitting | Modostuc | | | I hull i pynteramme |
| Retusjering | Retusjer i lasur i streker | Gouache fra Schminke | Gummi arabicum og pigment Schminke | Hull i pynteramme, i renn over overflaten og kvæ fra kvist |
| Montering | | Beslag | D-ringer | |

Norsk institutt for kulturminneforskning er et uavhengig forsknings- og kompetansemiljø med kunnskap om norske og internasjonale kulturminner.

Instituttet driver forskning og oppdragsvirksomhet for offentlig forvaltning og private aktører på felter som by- og landskapsplanlegging, arkeologi, konservering og bygningsvern.

Våre ansatte er konservatorer, arkeologer, arkitekter, ingeniører, geografer, etnologer, samfunnsvitere, kunsthistorikere, forskere og rådgivere med spesiell kompetanse på kulturarv og kulturminner.

www.niku.no

NIKU Oppdragsrapport 123/2019

NIKU hovedkontor
Storgata 2
Postboks 736 Sentrum
0105 OSLO
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tønsberg
Farmannsveien 30
3111 TØNSBERG
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Bergen
Dreggsallmenningen 3
Postboks 4112 Sandviken
5835 BERGEN
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Trondheim
Kjøpmannsgata 1b
7013 TRONDHEIM
Telefon: 23 35 50 00

NIKU Tromsø
Framsenteret
Hjalmar Johansens gt.
14
9296 TROMSØ
Telefon: 77 75 04 00